

YVONNE VAN DER LAAN (HAVENBEDRIJF ROTTERDAM):
TRAGE DUURZAAMHEIDSTRANSITIE

'DE BEDRIJVEN WILLEN WEL'

De projecten in het (petro)chemische complex van de Rotterdamse haven illustreren dat de transitie naar duurzaamheid traag gaat. De bedrijven onderschrijven het belang van duurzame energie en grondstoffen, maar "moeten wel weten dat ze de kans hebben hun investeringen terug te verdienen", stelt Yvonne van der Laan, directeur Procesindustrie & Massagoed bij het Havenbedrijf Rotterdam.

Tekst: Henk Engelenburg

Restwarmte, chloor, biomassa voor materialen, stoom, biostoom, opslag en distributie van CO₂: aan grootse duurzaamheidsplannen ontbreekt het niet in het Rotterdamse. De benodigde investeringen van honderden miljoenen euro's rekenen in veel gevallen echter nog niet rond. Lage CO₂- en olieprijsen liggen dwars en er is onvoldoende zicht op rendement, laat staan op een goede mondiale concurrentiepositie ten opzichte van de fossiele wereld. Er is behoefte aan duidelijk langetermijnbeleid van de overheid, om de investeringsrisico's voor dit soort projecten te verkleinen.

"Onder aanvoering van Rein Willems, voormalig Shell-topman en VNCI-voorzitter, hebben we eind vorig jaar de koppen bij elkaar gestoken en gekeken naar wat er nodig is om het cluster in Rotterdam-Moerdijk te versterken en te vernieuwen", zegt Yvonne van der Laan, sinds 1 februari directeur Procesindustrie & Massagoed bij het Havenbedrijf Rotterdam. "We zijn

het snel eens geworden over stippen aan de horizon om het Rotterdamse industriële complex te versterken en te verduurzamen. Over vergezichten ben je het snel eens, maar wat je nu en de komende vijf jaar doet is veel uitdagender."

Deuren openen

Op het moment dat Van der Laan, eerder werkzaam bij DSM en SABIC, bij het Havenbedrijf aantrad, was het rapport over de toekomst in een afrondende fase. De boodschap is tweeledig: optimalisatie van het petrochemische complex combineren met de duurzaamheidstransitie. "Voor het versterken van het cluster ligt de focus op het verweven van de chemie met energie en raffinage. Voor het vernieuwen en verduurzamen richten we ons op uitbreiding van gezamenlijke voorzieningen en de verbinding daarvan met de eerste stappen in verduurzaming. En aan het begin van dit jaar hebben we Jaap Hoogcarspel, voormalig Air Liquide-directeur, als clustercommissaris aangesteld. Hij zal waar nodig de betrokken partijen onder-

steunen door onder andere de juiste deuren naar het ministerie van Economische Zaken te openen." Versterking geldt bovenal voor het chloorcluster, bestaande uit onder meer toeleverancier AkzoNobel en afnemers zoals Huntsman, Shinetsu en Hexion. Hoewel het cluster een sleutelrol speelt in de chemie-activiteiten in de Botlek heeft het te maken met grote internationale concurrentie, terwijl tientallen miljoenen euro's moeten worden geïnvesteerd in vernieuwing van de installaties.

Behalve de operationele mensen voeren nu ook de CEO's overleg en is kortgeleden de bereidheid uitgesproken het cluster te versterken. De overtuiging domineert dat het cluster in staat zal zijn om de internationale concurrentie te weerstaan. Er wordt ook gekeken naar nauwere samenwerkingen tussen de bedrijven op het gebied van bijvoorbeeld waterzuivering, vernieuwing van grondstoffen en reductie van CO₂-uitstoot.

Samenwerking is ook het devies op het gebied van stoom, een van de

Yvonne van der Laan: 'De bedrijven onderschrijven het belang van duurzame energie en grondstoffen en zijn in principe bereid hiertoe te investeren.'

belangrijkste productiemiddelen van de chemiebedrijven. De meeste hebben eigen voorzieningen, maar het kan efficiënter en goedkoper wanneer sprake is van stoomuitwisseling tussen bedrijven die stoom overhouden en bedrijven die stoom tekortkomen. Van der Laan: "We willen dat voor elkaar krijgen zonder dat alle partijen voor de benodigde investeringen eerst bij hun hoofdkantoor langs moeten. We mikken op een organisatie die vraag en aanbod samenbrengt en die alle voorzieningen voor de uitwisseling van stoom bezit en beheert. Zo'n stoomnetwerk is zowel efficiënt als duurzaam." In het verlengde van het stoomproject loopt een haalbaarheidsonderzoek naar biostoom. Van der Laan verwacht dat de komende maanden hier meer duidelijkheid over zal ontstaan.

Warmterotonde

Ook de uitwisseling van restwarmte van de industrie met de gebouwde omgeving staat op stapel. Afvalverwerker AVR levert al enkele jaren warmte die vrijkomt bij de verbranding van afval aan de Rotterdamse stadsverwarming. Onlangs heeft Shell besloten warmte van het raffinaderijcomplex in Pernis uit te gaan koppelen voor dit netwerk. Dat is niet zonder moeite tot stand gekomen, onder meer door aanvallende onduidelijkheid over de verant-

'Over vergezichten ben je het snel eens, maar wat je nu en de komende vijf jaar doet is veel uitdagender'

woordelijkheid voor het financieren en beheren van de gemeenschappelijke infrastructuur.

Uiteindelijk is de ambitie veel groter: een warmterotonde vanuit het industriële complex naar het stedelijk gebied van Rotterdam en Den Haag, inclusief het kassengebied. Van der Laan spreekt over investeringen van

honderden miljoenen euro's, een complexiteit van belanghebbende partijen en een versnipperde infrastructuur van voorzieningen zoals boilers en leidingen bij bedrijven, energiepartijen en afnemers. "Gezamenlijk moeten partijen eruit zien te komen wie wat investeert en wie wat afneemt. Sommige partijen willen bijvoorbeeld wel afnemen, maar niet investeren." Ook voor dit project moet zich één partij aandienen die vraag en aanbod samenbrengt en de voorzieningen bezit en beheert.

Flessenhals

De Rotterdamse haven wil een positie van belang verwerven in biomassa. Enkele pijlers van deze strategie zijn er reeds: er is aanvoer van biomassa uit de agrisector, er zijn hubs voor de opslag, er is raffinage in de drie biofuels-installaties van Neste en Alco Energy Rotterdam en Biopetrol. Ook zijn er partijen die verder willen investeren in het bijstoken van biomassa, waaronder de energiebedrijven Uniper en Engie.

CO2-OPVANG ONMISBAAR

Ook voor CO2 moet voor het afvangen, opslaan en distribueren een infrastructuur worden neergelegd die de nodige investeringen vergt. Van der Laan: "Uit alle onderzoeken blijkt dat CO2-opvang onmisbaar is in de decarbonisatie-routes." Er zijn al eerste stappen gezet met de levering van CO2 van Shell Pernis en Alco aan OCAP in Schiedam, dat de CO2 via de Nederlandse Pijpleidingen Maatschappij aan de glastuinders in het Westland levert. Tuinders besparen hierdoor circa 95 miljoen kubieke meter aardgas per jaar, wat op jaarbasis 170.000 ton CO2 scheelt.

Daarom is het Havenbedrijf ook actief betrokken bij het ROAD-project, dat de eerste pilot in Europa moet worden voor opslag van CO2 in lege gasvelden in de Noordzee. Een van de grootste belemmeringen hiervoor is een aanpassing van de Mijnbouwwet. Van der Laan: "Voor de energietransitie spreek je over een complex van tientallen belanghebbende groepen en een mix van technologieroutes. Als je wacht tot al die partijen het eens zijn, dan zal het altijd een stip op de horizon blijven. Vandaar dat we ons concentreren op kleinere stappen en op het bijeen brengen van de partijen die het hardst willen lopen."

Dit alles is echter uitsluitend voor biobrandstoffen en biomassa-bijstook in energiecentrales; wat ontbreekt is het gebruik op grote schaal van biomassa als grondstof door de chemie voor de productie van materialen.

Van der Laan ziet hier een van de grootste uitdagingen, omdat de investeringen momenteel niet rondrekenen als gevolg van de lage olie- en CO₂-prijzen. Er zijn bovendien onzekerheden over de aanvoer van voldoende biomassa, over rendement op lange termijn en over een afdoende sterke concurrentiepositie in het mondiale fossiele speelveld. Er is een investering van ongeveer 1 miljard euro nodig voor de bouw van een bioraffinagefabriek. Deze investering is de grootste flessenhals, terwijl juist die opschalingsstap cruciaal is voor een goede bedrijfsvoering. Van der Laan: "Zolang het investeringsrisico majeur blijft, is de kans groot dat niemand zijn nek uitsteekt. Het Havenbedrijf probeert intussen consortia van partijen te smeden om investeringen, techno-

logie en vraag en aanbod bij elkaar te brengen."

Nog een stip op de Rotterdamse horizon is het afvangen, opslaan, distribueren en gebruiken van CO₂ (zie kader).

Onzekerheid

Vrijwel alle projecten hebben één ding gemeen: trage voortgang. Aan de bedrijven ligt het niet, stelt Van der Laan. Die onderschrijven het belang van duurzame energie en grondstoffen en zijn in principe bereid hiertoe te investeren. De investeringsrisico's zijn echter nog veel te groot door externe factoren zoals de lage CO₂- en olieprijs en door onduidelijkheid over het overheidsbeleid op lange termijn. Onzekerheid troef, blijkt uit de woorden van Van der Laan. Het is bijvoorbeeld nog volstrekt onzeker of en op welke wijze de overheid biomassa voor materialen voor de chemie gaat stimuleren. "De overheid geeft nu wel subsidie voor energietoepassingen van biomassa en telt die bijdrage mee in de CO₂-reductie, maar

CV Yvonne van der Laan is sinds afgelopen februari directeur Procesindustrie & Massa-goed bij het Havenbedrijf Rotterdam. Zij heeft ruim twintig jaar ervaring in de petrochemie, waarvan de laatste twaalf jaar in diverse managementfuncties. Zij volgde Bas Hennissen op, die in 2015 vertrok. Van der Laan startte haar carrière in 1995 bij DSM Specialty Intermediates. Vanaf 2000 werkte zij in diverse functies voor SABIC, achtereenvolgens bij de businessunits *Hydrocarbons*, *Chemicals & Intermediates* en *PolyPropylenes*.

doet dat niet voor biomassa voor materialen. Dat is meten met twee maten, dat kan echt niet langer." Van der Laan ziet voor de overheid dan ook een duidelijke rol. "Om op basis van een langetermijnvisie en een bijbehorend pakket maatregelen, met subsidies en het wegnemen van onrendabele toppen de energietransitie op stoom te brengen." De verduurzaming gaat de hele maatschappij aan, stelt zij. "De bedrijven willen wel, maar ze moeten wel weten dat ze de kans hebben hun investeringen terug te verdienen." ■